

گروه آموزش پژوهی

محمد نیرو

دبیر ریاضی و معاون آموزشی دبیرستان صلحا - منطقه ۴ تهران

سویه منتقل کند و از جریان سازی و جوسازی های احتمالی ایجاد شده در پشت پرده گروه ها مصون بماند.

وجود چنین کانال هایی دغدغه والدین دانش آموزان در برنامه های خارج از مدرسه، به ویژه اردوهای برون شهری را رفع می کند به خصوص در پایه های پایین تر که معمولاً والدین، دل نگرانی های طبیعی دارند و مایل اند مرتب از احوال فرزندشان در ایام اردو جو یا شوند. گاهی برخی از مسئولان مدرسه نیز تا حدودی از این امر مستثنی نیستند. در این حال، مربیان با اطلاع رسانی سریع اخبار و تصاویر برنامه، آسایش خاطر والدین و اولیای مدرسه را فراهم می کنند و از تعداد تماس های تلفنی آن ها می کاهند.

کارکرد دیگری که همکاران دبیرستان، به ویژه کارکنان تمام وقت از آن بهره مند می شوند، ایجاد گروهی است که در آن عمدتاً به درج مطالب عمومی، مطایبه یا پیام های مناسبی پرداخته می شود. این گروه، جدا از اطلاع رسانی، اغلب موجب شادمانی اعضا می شود. با این وصف، به هنگام تشکیل گروه - که به همکاران مدرسه محدود می شد - به منظور ایمنی آنان از آفات احتمالی در فضای همکاری، مقرراتی وضع گردید؛ از جمله: - از گذاشتن هر گونه مطلب خلاف عفت عمومی پرهیز شود. - بحث سیاسی ممنوع.

- کار با تلگرام به کار دوستان در مدرسه خللی وارد نکند. تا حد امکان، بعد از ساعت مدرسه باشد.

نوشته حاضر براساس تجربه نگارنده در یک مجتمع آموزشی صلحا تدوین شده، و درباره جنبه های گوناگون استفاده از شبکه اجتماعی تلگرام در سال تحصیلی ۹۵ - ۹۴ است.

امروزه استفاده از شبکه های اجتماعی، به صورت فراگیر در میان اغلب افراد رواج یافته و در این میان، تلگرام جایگاه ویژه ای را در میان بخش های گوناگون از جمله محیط های آموزشی به خود اختصاص داده است. به ویژه که امکان ایجاد گروه، سوپرگروه یا کانال همراه با ارسال پیوست های گوناگون را نیز دارد. طبیعی است که بهره جویی از هر ابزار فناورانه، آمیخته با فرصت ها و تهدیدهایی است.

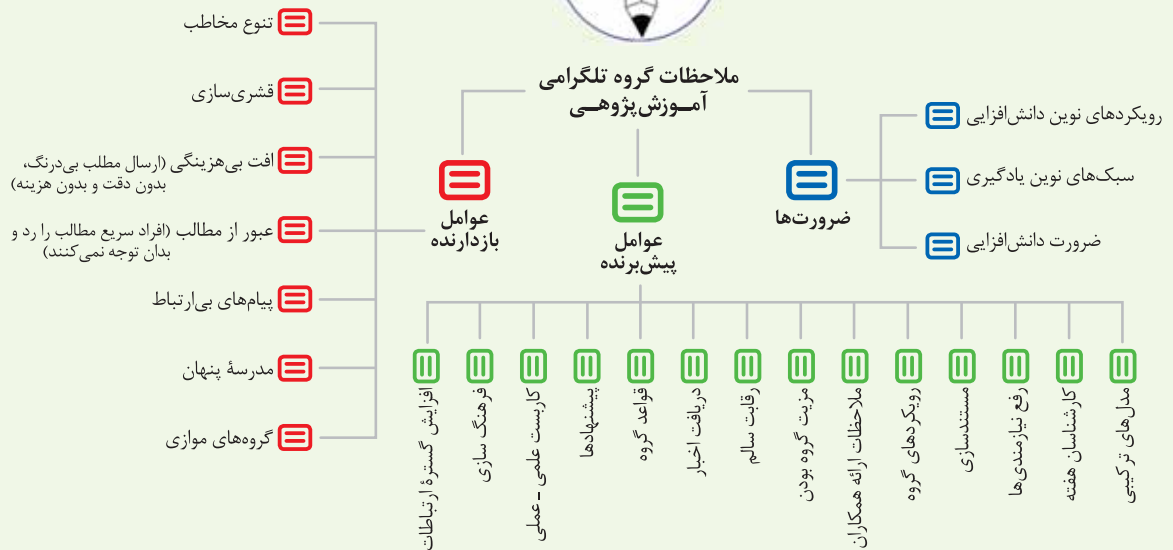
از جمله خطرات استفاده از تلگرام در مدرسه، فارغ از انتقال موارد غیر اخلاقی، رونویسی تکالیف است که با هم رسانی تصاویر جواب ها یا توزیع تکالیف و اشتراک گذاری پاسخ ها صورت می گیرد و راه ساده ای را برای رفع تکلیف، پیش روی دانش آموزان کم کار قرار می دهد.

از این روی، لازم است معلمان در مراکز آموزشی در سازوکار بررسی یا بازبینی تکالیف، بازنگری کنند و طرحی نو در اندازند. برای مثال، اگر قائل باشیم که تکلیف نوشتن وسیله ای برای دستیابی به هدف یادگیری است، بررسی تحقق آن هدف را بیشتر مورد نظر قرار خواهند داد. مثلاً با برگزاری آزمون هایی از محتوای تکالیف، میزان تحقق هدف را فارغ از توجه ویژه به فرایند تحقق آن - که امروزه دیگر به شایستگی قابل کنترل نیست - می توانند بررسی کنند.

کارکردها

معلمان و مربیان در دبیرستان، کارکردهای گوناگون این ابزار را به خدمت می گیرند. برای نمونه، معلمان راهنمای تمامی پایه ها کانال هایی را برای والدین ایجاد کرده اند تا بتوانند از برنامه ها، گزارش ها و اطلاعات مورد نیاز، بهره مند شوند. این اطلاعات شامل برنامه های تفریحی و اردویی داخل یا خارج از مدرسه، گزارش های عمومی و آموزشی پایه و پیام های معلم راهنما به والدین است. ساخت کانال خصوصی این امکان را برای معلم راهنما ایجاد می کند که اطلاعات مخاطبان را به صورت محرمانه حفظ کرده، مطالب لازم را به صورت یک

تجربه معلمی نگارنده

از سوی دیگر، معمولاً بین دانش‌آموزان یک پایه یا یک کلاس هم گروه‌هایی ایجاد می‌شود. معلم می‌تواند به واسطه این ارتباط مجازی و همیشگی، فرصت‌های بسیاری را برای استمرار فرایند یاددهی - یادگیری مهیا کند. به خصوص معلمانی که از فناوری اطلاعات و ارتباطات در تدریس بهره می‌برند.

برای مثال، من برای سهولت دسترسی و صرفه‌جویی در زمان کلاس، مباحث درسی یا پاسخ‌سؤالاتی را که به‌صورت پاورپوینت در کلاس ارائه می‌کردم، با واسطه یکی از دانش‌آموزان موجه از طریق تلگرام در گروه دانش‌آموزان قرار می‌دادم.

همچنین، برخی دیگر از اطلاعات مفید درسی را که می‌توانست برای علاقه‌مندان مناسب باشد، از این طریق منتقل می‌کردم؛ مثلاً سؤال‌های امتیازی و یا خودآزمایی‌های آمادگی قبل از آزمون‌های هماهنگ. این کار در عین حال باعث صرفه‌جویی در مصرف کاغذ می‌شد. برخی دیگر از معلمان به همین منظور اقدام به ایجاد کانال می‌کنند و دانش‌آموزان خود را بدان فرامی‌خوانند.

برای معلمان پاره‌وقت که زمان‌های کوتاهی در هفته را در میان بچه‌ها هستند، این ابزار فرصت مناسبی است که با واسطه یا مستقیم، به موقع از چالش‌های موضوعی در درس خود مطلع شوند و برای جلسات آتی، محتوایی مقتضی نیاز بچه‌ها تدارک ببینند. به عبارتی، زمینه‌بازخوردگیری و بازخورددهی را در اسرع وقت و به شکلی ساده مهیا کنند.

ضروری است که این امر با اطلاع و هماهنگی مدرسه صورت پذیرد. البته انتقال مطالب به‌صورت مکتوب و بی‌نیاز از لحن و زبان بدن، گاه موجب سوء تفاهم‌هایی می‌شود که جبران آن‌ها

دشوار یا هزینه‌بر است.

برای من فرصتی مهیا شد تا با رخصت مسئول پایه، در مدرسه‌های که به‌صورت پاره‌وقت حضور داشتم بتوانم در وقت نیاز، برخی مشاوره‌ها یا بیان انتظارات و تذکرات انفرادی را فارغ از محدودیت زمان و مکان به دانش‌آموزانم منتقل کنم. برای دانش‌آموزی که در این موقعیت قرار گرفته است، توجه خاص معلم اثر‌سازنده‌ای دارد و در تعمیق و تطبیف روابط می‌تواند مؤثر افتد.

همچنین برای برخی نظرسنجی‌ها یا ایجاد آمادگی ذهنی برای دانش‌آموزان قبل از کلاس درس نیز نافع است. در عین حال، می‌توان برخی فعالیت‌های مختصر و مستمر را از این طریق برای دانش‌آموزان تعریف کرد و به سرعت بازخورد داد. برای مثال، هر شب چند سؤال از این طریق مطرح شود و بچه‌ها پاسخ‌های آن‌ها را برای معلم ارسال کنند. خود بچه‌ها نیز می‌توانند به طریقی مشابه، به تعامل و انتقال جواب‌ها بپردازند و با این روش، به منافی از جنس یادگیری، دست یابند.

برخی از همکاران، یک خط تلفن همراه تهیه کرده و فقط به این شبکه‌های مجازی اختصاص داده‌اند. به هر روی، می‌توان از این ابزار فناورانه، در جهت بهره‌وری‌های آموزشی و اطلاع‌رسانی مؤثر و بهنگام، استفاده کرد. طبیعی است که لازمه این امر، خلاقیت و ایجاد هماهنگی با مسئولان مربوط، تدوین قواعد لازم و پایبندی به حدود و ثغور آن است.

دانش‌افزایی معلمان

این دبیرستان از سال تحصیلی ۹۴-۹۳ دوره‌های حضوری آموزش‌پژوهی را برگزار کرد. هدف از برگزاری این دوره‌ها،

دانش‌افزایی و توانمندسازی همکاران بود که بر اساس آن از نیروی انسانی، برای تقویت سرمایه انسانی استفاده شود؛ سرمایه انسانی که در زمره اصلی‌ترین منابع یک مجموعه و عامل اصلی پیشبرد کیفی اهداف مجموعه است.

دوره‌ها در پنج محور با اهداف مشخص تنظیم شده بود: نشست‌های عمومی، نشست‌های موضوعی، نشست‌های تخصصی، کارگاه‌های تخصصی، و بازدیدهای تخصصی. در نشست‌های عمومی، ارائه موضوعات مختلف در هر جلسه صورت می‌گرفت. در نشست‌های موضوعی نیز ارائه‌ها نسبتاً کوتاه بودند؛ با این تفاوت که همه آن‌ها حول یک موضوع کلی قرار داشتند. هدف از بازدیدهای تخصصی، آگاهی‌دهی و تغییر نگرش همکاران بود. نشست‌ها و کارگاه‌های تخصصی نیز در جهت رشد دانش و مهارت معلمان، بر اساس نیازسنجی و امکان‌سنجی‌های قبلی انجام می‌شد. فیلم‌های حدود هفتاد جلسه از دوره‌های حضوری آموزش پژوهی، همراه با گزارش‌ها، اسلایدها و ... در وب‌نوشت دوره‌های آموزش پژوهی مجتمع آموزشی صلحا قابل دسترسی است.

از شهریورماه ۱۳۹۴ گروه تلگرامی با اهداف زیر آغاز به کار کرد. - استمرار دانش‌افزایی همکاران در فضای مجازی به منظور ارتقای حرفه‌ای ایشان؛

- اطلاع‌رسانی در مورد برنامه‌های مجتمع آموزشی؛

- تبادل نظر در حوزه‌های مربوط به تعلیم و تربیت؛

در ابتدای کار و تجربه آغازین، تنها همکاران مجموعه به این گروه دعوت شدند و روزانه مطالب مختصر، ولی هدفمند و مسلسل توسط مدیر گروه (نگارنده) در آن درج می‌شد. همچنین به منظور ساماندهی شایسته‌تر، قواعدی نیز وضع گردید؛ از جمله اینکه «اعضا فقط در روزهای جمعه مطالب بگذارند و محتوای مطالب نیز صرفاً در حیطه تعلیم و تربیت و در جهت ارتقای دانش و نگرش اعضا باشد.»

قواعدی که تاکنون نیز با تغییرات مختصری برقرار است.

پیش از آن برای بهره‌وری بیشتر، گروهی به نام «اتاق فکر آموزش پژوهی صلحا»، متشکل از بعضی مسئولان مدرسه و صاحب‌نظران تشکیل شد تا پشتیبانی و هدایت کار را بر عهده بگیرد. این گروه نیز همچنان باقی است.

از آذرماه ۹۴ گروه توانست پذیرای همکاران خارج از مجموعه نیز باشد. بعد از اینکه تعداد اعضا به ۲۰۰ نفر رسید، گروه به سوپرگروه ارتقا پیدا کرد و روند فعالیت گروه مانند گذشته ادامه یافت.

در سه ماه زمستان ۹۴، موضوعاتی که از سوی مدیر گروه درج می‌شد، در حول نظریه هوش‌های چندگانه متمرکز بود و روزهای جمعه از همکاران خواسته شده بود که تجارب خود در زمینه استفاده از این نظریه را درج کنند. مجموعه مطالب این سه ماه قابل احصا است.

فعالیت‌های گروه از آغاز سال ۱۳۹۵ متنوع و متعدد شد. به منظور برخورداری اعضا از منابع متعدد و نیز تجارب سایر همکاران در دیگر مجموعه‌ها، از آغاز سال ۱۳۹۵ با هماهنگی مدیران، گوشه‌هایی از فعالیت‌های برجسته برخی از مدارس گزارش شده است. از این رهگذر، تاکنون ۳ ناظر بر ارائه ۱۷ مدرسه غیردولتی و دولتی مختلف از تهران، شهرستان‌ها و خارج از کشور بوده‌ایم.

همچنین، برای پاسخ‌گویی به سؤال‌های حرفه‌ای اعضا، با کارشناسانی از اعضای گروه هماهنگ می‌شد که هر هفته در حیطه‌های تخصصی خود پاسخ‌گوی سؤال‌های همکاران باشند. به منظور بهره‌مندی از فرصت عمومی روز جمعه، بر اساس مسائل و مشکلات شناسایی شده در میان همکاران، موضوعاتی برای بحث در آغاز روز مطرح می‌شود و به منظور کمک به آمادگی اعضا، این موضوعات از اواسط هفته اعلام می‌گردد. بدین ترتیب، ضمن ایجاد آمادگی ذهنی، برای همه همکارانی هم که روز جمعه امکان وقت‌گذاری زیادی ندارند می‌توانند مطالب خود را پیش از آن آماده کرده و در روز جمعه آن را بارگذاری کنند.

گاه در پی گزارش برخی از مدارس، به درخواست برخی از اعضا زمینه بازدید از آنجا مهیا می‌شد که نتایج سرشاری داشت. همچنین با اعلام نیازمندی‌های مدارس و ارتباط‌های ایجاد شده، زمینه اشتغال برخی از اعضا و رفع نیازهای برخی از مدارس حاضر در گروه فراهم می‌شد. در آخر، جهت مدیریت دانش، کلیه مطالب ارائه شده در هر هفته گردآوری می‌شد و به صورت فایل پی‌دی اف مستندسازی و تقدیم عزیزان در گروه می‌گردید.

اکنون تعداد اعضا رشد فزاینده‌ای یافته و نتایجی حاصل آمده که بخشی از آن، قصد نشده بوده است.

* پی‌نوشت‌ها

1. <http://solaha.mihanblog.com>

2. <http://niroo.mihanblog.com/post/category/15>

۳. مرداد ۱۳۹۵